

ATT BYGGA BOSTÄDER utan politiska piruetter

Vad hade hänt om Miljonprogrammet inte hade blivit lanserat som en politisk idé? Om de regerande Socialdemokraterna bara hade möjliggjort för en fortsatt ökad byggtakt, utan politiska piruetter?

TEXT: CARLOS ROJAS

Foto: Miljopartiet

Nuvarande bostadsminister Peter Eriksson i talarstolen valet 2010.

Läget 1965 var krävande - det fanns 300 000 personer i bostadskö och några bostäder till dem fanns inte. Året efter, 1966, väntade ett nytt riksdagsval.

Början på 1960-talet hade sett en ökad byggtakt där ungefär 80 000 bostäder om året hade byggts. 1963 och 1964 gick det upp till 90 000 och någonstans där satt ett gäng på regeringskansliet och började se saker och ting influffade i guldstoft: en liten knuff till skulle innebära 100 000 bostäder per år, och på tio år skulle det bli...

I forskningsantologin "Miljonprogram och media - Föreställningar om människor och förorter" beskriver forskarna Irene Molina, Per-Markku Ristilampi och Urban Ericsson hur medierna redan på idéstadiet angrep Miljonprogrammet. Förutom det potentiella lösnummersäljande dramat, fanns där förstås en grundläggande antagonistisk hållning till socialdemokratiska idéer, och en avsikt att "skadeskjuta" deras projekt.

Forskarna klargör hur medierna syste-

matiskt framställde Miljonprogrammet som något hotfullt, farligt och dömt att bli ett misslyckande. Och hur den negativa rapporteringen om Miljonprogrammet började redan när det var under uppbyggnad. En

typ av berättelse och bilder fokuserade på att lyfta fram barn som vistades i de miljöer som var under uppbyggnad, farliga och otillgängliga miljöer, enligt tidningarna. Ett exempel ur Expressen 29 oktober 1969:

ANDERS BOR I TENSTA, ETT AV TUSENTALS BARN I STENBROTET

Anders, 5, lever farligt. Hela hans unga värld är fylld av olycksrisker. Hans föräldrar tvingas gå i ständig oro. När Expressens fotograf Jan Delden gick ut en höstdag för att skildra den nya Järvastaden fann han Anders uppklämd på ett rangligt och vasst byggstängsel. Inget kunde förmå honom att lämna sin riskabla utkikspost. Egentligen är det inte så märkligt. Byggstängslet är det enda "lekredskap" Anders har i sin nya omgivning. Det är inte heller mycket säkrare på marken. Drivor av sprängsten, med knivskarpa kanter, rostiga armeringsjärn, bräder och plankstumpar fyller varje kvadratmeter.

» **TONEN SOM SATTES** togs så småningom efter av tidningar med politisk tillhörighet även till vänster och av Public Service. Beskrivningen av Miljonprogrammet som forskarna berättar om blev den rådande redan på sextio-talet och är sannolikt bekant för många än idag. Fyra diskurser menar Irene Molina var de som dominerade rapporteringen om Miljonprogrammet då: "Det enorma betongblocket", "Orenheten", "Invandrarskapet" och "Det ifrågasatta moderna". Ett halvsekel senare studsar vi inte längre mot Miljonprogrammets moderna idéer - snarare pratar vi om att tidens tand fått dem att vara fallfärdiga - men att det är skräpigt och vanvårdat, fullt av invandrade och en betongdjungel är så här ett halvsekel senare mer eller mindre vedertagna utgångspunkter i medierapporteringen och därmed uppfattningen bland folk generellt och inte nödvändigtvis mindre bland folk i byggbranschen eller politiker.

HURUVIDA DESSA UPPFATTNINGAR stämmer är ju i slutändan en subjektiv uppfattning men att det skulle vara några större skillnader mellan miljonprogramsområden och andra områden vad gäller nedskräpning, byggnadsslitage eller betonghalt finns inga belägg för. Visserligen har miljonprogram oftare än andra områden en större andel som har invandrat, och när antalet som kommer till Sverige och söker asyl ökar finns det indicier på att fler familjer i miljonprogram huserar både nära och mer fjärran släktingar (och på så sätt avlastar staten med att ordna asylboenden). Huruvida det skulle vara dåligt med högre andelar som invandrat i ett område är dock också svårbevisat, och ofta har vi en föreställning om att det är fler än vad det egentligen är som har invandrat. I stort och smått så är det fler och fler som drar slutsatsen att den bild som blivit rådande om Miljonprogrammet, dess områden och invånare, inte stämmer med den faktiska verkligheten. Inte minst menar invånare i miljonprogramsområden själva att så är fallet. Vid två tillfällen 2012 och 2014 har tusen invånare i miljonprogram och liknande områden i enkäten "Sveriges miljonprogram", som görs av Miklo, tillfrågats om vilka de ser är nackdelarna med sitt område. En tredjedel svarar att det inte finns några nackdelar, och den största enskilda nackdelen som de som ser nackdelar menar finns, är "ryktet". Alltså inte något i eller med själva området.

FÖRUTOM MOLINA, RISTILAMMI och Ericsson har fler forskare upptäckt samma mönster av överdrivet negativ rapportering, även i kvantitativa studier där antalet negativa

Bild 1a. En del av den här bilden ska representera betongförorten. Se även bilden nedan där den publicerade rutan i bilden ska ge en känsla av en oändlig betongmur med fönster som enda inslag i landskapet. Aftonbladet 11 februari 1977. Foto: Percy Oscarsson. Aftonbladet Bild

Bild 1b. Landskapet reduceras till betong och fönster. Aftonbladet 11 februari 1977. Foto: Percy Oscarsson. Aftonbladet Bild

Bostadsområden i miljonprogrammet målades upp som enorma betongblock.

Källa: Forskningsantologin "Miljonprogram och media - Föreställningar om människor och förorter"

nyheter räknats i proportion till antalet brott i ett område. En sådan är "Medieskugga" av Gunnar Nygren och Lars Nordh, som också kom 2002, och Nygrens uppföljning "Skilda medievärldar", som kom 2005. Där framgår att innerstaden hade störst andel positiva nyheter, 36 procent, medan kranskommunerna hade 25 procent positiva nyheter. En tiondel av rapporteringen från kranskommunerna var neutral och 65 procent negativ, och framförallt handlade den om brott, olyckor och sociala problem.

Huruvida den här utvecklingen hade blivit annorlunda om Miljonprogrammet aldrig hade blivit ett begrepp eller ett projekt, utan fler bostäder bara hade byggts, går

förstås inte att veta. Men det är värt att fundera kring. Det är lite som det blev med Zlatan Ibrahimovic under fotbolls-EM. När han en månad tidigare själv hade sagt om sig själv att han var en legend, kunde alla som av någon anledning ogillade honom eller ville honom illa lättare plocka poäng när han inte levde upp till förväntningarna under EM, häckla honom som självgod och säga att han inte alls var någon legend.

UNDER DET SOM har gått av 2016 har idén om ett "nytt miljonprogram" fått spinn. Från regeringen så har en konkret siffra på det tänkta byggbehovet lagts fram, som den här gången är 700 000 bostäder. I samband med detta har en diskussion tornat upp sig

Foto: Holger Elgård 1988

Rinkeby i västra Stockholm. Ett område som tillsammans med Hammarkullen i Göteborg och Rosengård i Malmö ofta exemplifierar miljonprogrammet.

Foto: HSBS arkiv

Stadsplanemodell 1960-talet.

Foto: Spårvägmuseet

Statsminister Tage Erlander i talarstolen under 1:a majdemonstration.

rörande lämpligheten i att bygga ett "nytt miljonprogram". I april skrev sex forskare som är ledande inom stadsutveckling att ett nytt miljonprogram var en unik chans att lösa fler frågor än bostadsbyggandet, och hänvisade till att det kunde bli en motor för att "ta itu med vår tids stora utmaningar som integration, tillväxt och hållbarhet." Men innan det en gardering: "Ett nytt miljonprogram kan förskräcka, men kan vara just vad Sverige behöver."

Reaktionerna har också kretsat kring det olämpliga i att bygga ett nytt Miljonprogram, inte att det skulle vara olämpligt att bygga 700 000 nya bostäder. Reaktionerna begreppet genererar sammanfattas väl av ett debattinlägg från Samhällsbyggarnas vd

Sara Haasmark i Dagens Samhälle i slutet på 2015: "Otrivsamma miljöer som enbart erbjuder bostäder i stor skala leder till uppdelning och segregering. Stora områdesprojekt, med stora likriktade volymer, kan därför gå fort att bygga, men riskerar då också att bli upprepningar av 1960-talets eftermäle. Istället ska vi lära av historien och bygga framtidens bostäder genomtänkt, inkluderande och hållbart."

UNDER DET HÄR ÅRET har röster från höger ofta med enfaset pekat på det existerande Miljonprogrammets baksidor och därmed risken för ett nytt, samtidigt som de varit för att det byggs många bostäder. Röster från vänster har samtidigt återkommit till

att använda begreppet Miljonprogrammet som något positivt och hoppgivande. En diskursanalys av årets inlägg i frågan skulle sannolikt visa upp en mycket tydlig dikotomi mellan dessa båda läger, baserade på just begreppet som negativt eller positivt.

VI BÖRJAR NÄRMA OSS en situation som liknar den vi var i 1965. Byggtakten har ökat, och ökar. Från att knappt 20 000 bostäder byggdes klart under år 2010 byggde vi förra året klart nästan 35 000. Förra året påbörjades också byggandet av över 45 000 bostäder, och första halvåret 2016 ligger vi än en gång högre än förra året både vad gäller påbörjat byggande och färdiga bostäder. Om det nya miljonprogrammet handlar om att komma upp i 700 000 bostäder på tio år, är det några knuffar kvar till det och frågan är om knuffarna då kommer att lanseras som ett politiskt prestigeprojekt eller helt enkelt göras i lugn och ro, tyst och duktigt. Ska vi göra bostadsbyggandet alla vill se till en konflikthärd den här gången med, eller kan politikerna ett halvsekel senare dra lärdom av historien, hålla låg profil och göra sitt jobb? ■

CARLOS ROJAS
Frilansjournalist
Miklo